

40 ANYS DE L'ARXIU COMARCAL DEL BAIX EBRE

Les fotografies

Albert Curto Homedes

L'opinió

Ricard Marco Muñoz

Fotògraf de la Biblioteca de Catalunya

Avui dia sembla una obvietat que als arxius es conservin fotografies, però cal recordar que a les Jornades Catalanes de Fotografia celebrades a la Fundació Joan Miró de Barcelona el 1980, es proposà la creació d'un museu de la fotografia de Catalunya que hauria de coordinar una xarxa d'arxius fotogràfics arreu del país. En aquestes jornades es va anunciar la creació de l'Arxiu Nacional de Catalunya que hauria de gestionar l'Arxiu Fotogràfic. La Generalitat de Catalunya va presentar el Pla Nacional de Fotografia el 2014, encara inacabat, que ha de ser l'eina per a gestionar el patrimoni fotogràfic català.

Cal felicitar l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre per la tasca de recuperació de fons fotogràfics relacionats amb el territori i la seva difusió. Destacaria la col·lecció Finestres del passat que publica l'obra d'un autor cada any des de 2013. Són moltes les jornades, xerrades i exposicions fotogràfiques que duu a terme des de fa anys i que l'han convertit en un arxiu de referència a Catalunya.

Els fets

Si bé les fotografies, quan es tracta d'expressions artístiques, se solen associar més a galeries d'art o exposicions de museus, la majoria reflecteixen un testimoni documental i, com a tal, cal considerar-les documents d'arxiu. En les darreres dècades l'ús i la investigació en el camp de la fotografia com a document s'ha incrementat i, paral·lelament, els arxius han fet tot el possible per a preservar-les i difondre-les. La secció fotogràfica, bé siga com a contingut de fons o de col·leccions, comença a tenir avui un pes específic important en bona part dels arxius comarcals. En el cas del Baix Ebre comptem amb imatges cabdals per conèixer la nostra història més recent. El fons de Ramon Borrell, amb més de 3.000 plaques de vidre original, és el testimoni viu de la Tortosa i d'alguns indrets de les Terres de l'Ebre entre el 1910 i 1930. Unes imatges que ja han traspassat l'interès específic i han esdevingut veritables icones del passat ideari col·lectiu. Per un altre període, especialment el de la postguerra, el fons de José Daufí és imprescindible. Gràcies a ell podem percebre l'austeritat d'aquell gris interval. El fons de mossèn Solé ens permet referenciar aquelles peces artístiques desaparegudes o destruïdes; el de "Regiones Devastadas", l'evolució dels projectes de reconstrucció avui en dia dempeus; o el de Pista Hitz, les obres de construcció del carrilet de Tortosa a la Cava. Ja en format digital, també hem de destacar el volumètric reportatge sobre les accions de la Plataforma en Defensa de l'Ebre que va testimoniar Joan Panisello, per exemple.

En la política d'ingressos documentals de l'Arxiu, la incorporació de fons o col·leccions fotogràfiques ocupa un dels llocs preferents. En estos mo-

ments estem en tràmits per legalitzar dos fons fotogràfics de gran impacte com són el del setmanari *La Veu de l'Ebre* i el de Mariano Jover.

En el complex fotogràfic cal comptar amb una variada tipologia d'exponents: negatius en plaques de vidre, negatius en cel·luloide, positius en paper, diapositives, contactes, ampliacions, etc., cadascun dels quals requereixen unes condicions de conservació i de magatzematge ben concretes i específiques. Això sense comptar que la tendència avui és la de digitalitzar les imatges per afavorir la difusió i evitar la manipulació i que també precisa de protocols adequats.

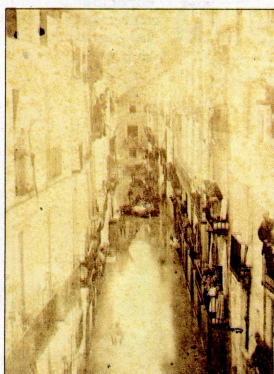
No hi ha dubte que el retorn social de la documentació fotogràfica és molt elevat pel gran interès

que se'n desprèn, però, precisament aquest valor fa que calga tenir en compte tres drets que fan, a vegades, més complexa la seua difusió: el dret d'autoria del fotògraf; el dret d'imatge de les persones fotografiades i la propietat del titular posseïdor de la fotografia. Un altre problema al qual ens enfrontem avui, amb relació al panorama de fa uns quants anys on quedava molt clar la procedència de les imatges, és la facilitat de circulació (sovint sense massa cura quant a la identificació d'autor i procedència) pels blogs, webs i xarxes socials. La multiplicitat de les reproduccions fa que es perdi el fil de l'origen del document, en este cas de la imatge fotogràfica, i això és una pèrdua d'informació i valors.

El detall

Dissortadament, a l'Arxiu no disposem, malgrat la llarga tradició de fotògrafs a Tortosa, del que va ser la irrupció de la fotografia durant els primers 27 anys de la seua existència, d'ençà que François Aragon presentés l'invent de Niepce i Daguerre davant l'Acadèmia de Ciències i Belles Arts de París, l'any 1939. No conservem ni daguerreotips, ni calotips ni ferrotips ni cap de totes aquelles provatures de l'inici de la fotografia. La imatge més antiga que tenim, adquirida fa ben poc, és la feta per Claudio Leon de la riuada del 22 d'octubre de 1866. Es veu o s'intueix (la degradació del temps i la tècnica l'ha desdibuixat) el carrer Ample (Gil de Frederich) de Tortosa inundat i la gent mirant-s'ho des del balcó. L'anècdota és que es coneixia la instantània per haver estat motiu d'un fotogratat publicat el novembre d'aquell any a la revista *Illustrada Le Monde*

Il·lustré. No sempre tenim la sort de recuperar l'original que va donar peu a un gravat dels que eren tan usuals en aquelles publicacions de finals del segle XIX i principis del XX, d'aquí el grau de satisfacció en conèixer-la i poder-la obtenir, en aquest cas gràcies a la intercessió de Joan Cladellas.

L'interès

Certament, no deixa de ser una obvietat remarcar el tema de l'interès, en el cas de les imatges fotogràfiques, com a documents gràfics. Només cal repassar la quantitat de publicacions que constantment surten, especialment en l'àmbit local, com a reculls o compendis fotogràfics d'una població o de diferents i variats aspectes del passat, per corroborar que es tracta d'un reclam molt atractiu. També és evident que a l'hora de fer-nos una idea de com era la societat de fa un cert temps, no hi ha res com una imatge. Segurament és la forma més ràpida i precisa de transportar-nos al passat. Tot i que, també cal no perdre-ho de vista, es tracta tan sols d'una instantània parcial. El risc és equiparar tot un sistema social amb les poques imatges que se'n han pogut conservar. Sovint, la descoberta de noves fotografies, fins llavors inèdites, ens matisen o, fins i tot, capgiren l'esquema prefixat per aquelles primeres imatges que ja havíem elevat a la categoria d'exclusives.